

Levensbeschouwelijk keuzemandje

Auteur: Wim Mathijssen

De afgelopen jaren zijn vele bomen geveld om het papier te leveren waarmee de leerlingen hun studiewijzers uitgereikt kregen. Op onze school was men van mening dat de leerlingen al in een vroeg stadium moesten leren plannen en vooruitzien. Vandaar dat we ook in de brugklas voor alle vakken studiewijzers moesten gaan maken.

Het kan aan het vak, maar ook aan de docent liggen: in minder dan een maand tijd klopte mijn zorgvuldig uitgedokterde berekeningen niet meer en moesten de leerlingen aanpassingen verrichten in mijn studiewijzers. Dat leverde weer zure gezichten op van leerlingen die uiteindelijk nog niet wisten waar ze aan toe waren. Op verzoek van beide partijen bleven de stencils in de kast of thuis achter de schriften liggen.

Toch ben ik geen tegenstander van het feit, dat leerlingen moeten plannen en als het even kan docentonafhankelijk moeten kunnen werken. Ik geloof alleen niet dat de door mij gemaakte studiewijzers daarbij behulpzaam kunnen zijn. Hoewel onderwijs niet zonder plannen kan, ervaar ik tegelijkertijd dat plannen ook dodelijk voor de spontaniteit en creativiteit in de klas kunnen zijn. Een opmerking van een leerling afbreken, terwijl nog zes anderen een duit in het zakje willen doen, kan noodzakelijk zijn als je de studiewijzer wilt laten kloppen; voor de levensbeschouwelijke communicatie lijkt het me niet gek om van tijd tot tijd ruimte te nemen en de eigen inbreng van de leerlingen alle ruimte te geven. Daar komt nog bij, dat levensbeschouwing geen wiskunde is. Waar de ene klas zich niet druk over maakt, levert in een andere klas een verhit debat op. Als in de ene klas een leerling iets vreselijks heeft meegemaakt en zij wil erover vertellen, kun je die leerling niet mee naar een andere klas nemen om de zaak te synchroniseren.

Twee functies

Binnen de sectie hebben we ons over dit dilemma gebogen. We zijn het eens met de beleidsmakers dat de studiewijzer twee duidelijk functies heeft. De eerste is de leerling de kans te bieden tot planning van zijn leer- en werkmomenten. We willen dan echter wel onderscheid maken tussen leerlingen in de onderbouw en de tweede fase. Een profielwerkstuk waar tachtig uur voor staat is iets anders dan een proefwerk voor Frans, waarbij zes pagina's woordjes geleerd moeten worden. De meeste opdrachten in de onderbouw zijn goed te overzien en als de leerling een duidelijk idee heeft van de momenten waarop proefwerken gemaakt moeten worden en wanneer werkstukopdrachten ingeleverd dienen te zijn, kan zij een goede planning maken. Als het plannen hem ook geleerd wordt, kan de leerling hier goed mee vooruit.

De tweede functie van een studiewijzer zou moeten zijn, dat ze de leerling de mogelijkheid biedt om onafhankelijk van de docent te werken. Als een docent wegvalt in het traditionele systeem, valt ook het onderwijs en het werken voor zijn vak weg. Met een studiewijzer weet een leerling waar zij de dag dat de docent terug is moet zijn. De praktijk is echter anders. Navraag bij leerlingen leverde de informatie op dat de meeste, zo niet alle, docenten na terugkeer beginnen waar ze de laatste keer geëindigd zijn. Terwijl het eigenlijk zo zou moeten zijn, dat de docent controleert of de leerlingen alles gedaan en geleerd hebben wat in zijn afwezigheid gedaan had moeten worden om vervolgens aan de hand van de studiewijzer de leerweg te vervolgen.

Functie 1

Om ervoor te zorgen dat de leerling in staat is te plannen wat leer- en ander werk betreft, hebben we iedere leerling een papier gegeven waarop de zaken staan die in de komende periode gedaan moeten worden; dat kan een proefwerk zijn, een grotere werkstukopdracht, enkele korte opdrachten die in het persoonlijk werkschrift moeten komen. De tendens van dit moment is bij ons dat we steeds minder reproductieproefwerken geven en liever de leerlingen uitdagen om te laten zien wat ze met het basismateriaal kunnen. Om daarover overzicht te hebben, krijgt de leerling een inhoudsopgave van zijn persoonlijk werkschrift, dat zij voorin opneemt. Zo kunnen leerling en docent zien wat er in het persoonlijk werkschrift moet zitten, kan de docent afvinken of punten geven op het inhoudsblad en weet de leerling wat zij eventueel nog moet doen.

Functie 2

In onze ogen de mooiste vondst hebben we gedaan met de tweede functie van een studiewijzer. Hoe bewerkstellig je dat een leerling voor je vak aan het werk is, ook al ben jij er niet in levende lijve bij? Om dat te bereiken hebben we na een fikse hersenhoos een lijst van zo'n veertig verschillende opdrachten gemaakt, waar de leerling uit kan kiezen tijdens de afwezigheid van de docent. Per uitgevallen les dient de leerling een opdracht uit het 'levensbeschouwelijke mandje' te kiezen en die als opdracht in het persoonlijk werkschrift op te nemen. Aan het eind van een periode weten docent en leerling precies hoe vaak de eerste afwezig is geweest aan de hand van de in te leveren opdrachten.

Voordelen

De door ons gebruikte handelwijze heeft een aantal voordelen:

- de leerling is inderdaad ondanks de afwezigheid van de docent bezig met het vak levensbeschouwing;
- de leerling kan kiezen uit de veertig opdrachten. Zij kan die opdrachten eerst kiezen die het meest bij de eigen aard en leerstijl passen. De leerling mag echter niet tweemaal dezelfde opdracht maken.
- de leerling heeft wel de mogelijkheid de opdracht op een moment te maken dat hem of haar het beste uitkomt. Wil de leerling in het uitgevallen uur een ander vak studeren, dan is dat mogelijk; als de les aan het begin of eind van de dag valt en gewoon wegvalt, kan de leerling zelf thuis de opdracht maken.
- door de opdrachten zeer divers te maken kan de leerling beter uit de voeten met zijn eigen manier van werken. Er zijn tekstopdrachten, verhalen maken, creatieve opdrachten, zoals een collage, persoonlijke en meer abstracte opdrachten, boek- en internetopdrachten. Voor elk wat wils, maar de meeste zo opgezet, dat ze toch wel enige tijd van de leerling vergen.
- De opzet biedt de mogelijkheid een eerste serie aan de leerling te verstrekken dan we op internet te plaatsen, in een later stadium nieuwe gevonden opdrachten eraan toe te voegen en niet-werkende opdrachten af te voeren. Voor leerlingen die enkele uren achtereen willen werken waardoor ze de opdrachten voor meerdere uitgevallen lessen maken kunnen we in een later stadium ook korte webquests toevoegen, zodat de variatie nog groter wordt.

Waar het ons om gaat, is dat de leerling op de een of andere manier met zijn levensbeschouwelijke bril bezig is; dat hoeft niet de volgende bladzijde van het leerboek te zijn, liefst niet zelfs. Op deze manier zien wij mooie producten ontstaan vanuit de eigen inspiratie van de leerling; leerling tevreden, docent tevreden en staf tevreden, want we zijn op een creatieve manier met het oncreatieve verschijnsel van de studiewijzer omgegaan.

Een selectie van een aantal opdrachten, dat we de leerlingen hebben voorgezet.

Het levensbeschouwelijke keuzemandje

De bedoeling van het levensbeschouwelijke keuzemandje is dat je bij afwezigheid van de docent om wat voor reden ook een van de onderstaande opdrachten in je persoonlijk werkschrift maakt. Je mag niet twee keer dezelfde opdracht maken en je moet het in ieder geval af hebben, als de docent je vraagt je persoonlijk werkschrift in te leveren. Wees dus verstandig en maak het zo snel mogelijk. Als de docent vaker afwezig is, kunnen de opdrachten snel toenemen. Lees de opdracht goed en let op de omvang die aangegeven wordt.

1. Maak de volgende vragen voor een levensbeschouwelijk interview met jezelf. Denk erom dat de antwoorden uitgebreid moeten zijn en het totaal tenminste twee kantjes A4 moet omvatten.
 - a. Denk je dat je last hebt van vooroordelen? Als het antwoord ja is, kun je dan aangeven tegenover welke groepen in de samenleving je vooroordelen meent te koesteren? Wat zijn jouw vooroordelen? Als je nee zegt, kun je dan aangeven waarom jij anders bent dan alle andere mensen, want mensen zonder vooroordelen bestaan helaas niet.
 - b. Wie vind je in deze wereld een echte held? Waarom?
 - c. Wat zijn voor jou de drie belangrijkste zaken in het leven?

- d. In hoeverre ga je ervan uit, dat er meer is tussen hemel en aarde? Wat dan?
- e. Op wie mag jij rekenen en wie mogen op jou rekenen?
2. Maak de volgende vragen voor een levensbeschouwelijk interview met jezelf. Denk erom dat de antwoorden uitgebreid moeten zijn en het totaal tenminste twee kantjes A4 moet omvatten.
 - a. Heb je in je leven over de dood nagedacht of ermee te maken gehad? Wat is de dood voor jou?
 - b. Zijn er mensen die jij zou willen betitelen als minderwaardig? Waarom?
 - c. Zou je iemand van de andere sekse willen zijn?
 - d. Vind je dat protesteren onzin is?
 - e. Hoe zou je voor jezelf 'genieten' omschrijven?
3. Neem een interview af met een volwassene. Stel hem of haar tenminste levensbeschouwelijke vragen verdeeld over de volgende levensbeschouwelijke onderwerpen: trouw, dood, liefde, racisme, respect, vriendschap, haat, God of een ander thema dat jou aanspreekt. Stel vragen waar mensen uitgebreid op kunnen antwoorden of vraag door, maar zorg ervoor dat iedere vraag ongeveer een half kantje tekst heeft.
4. Zoek een songtekst bij een gevoel dat je belangrijk vindt. Te denken valt aan woede, angst, eenzaamheid, blijdschap, boosheid, verliefdheid, twijfel, wanhoop, extase, etc. Denk erom dat het een gevoel moet zijn en niet iets anders zoals een waarde.
5. Kijk naar een soapaflevering, beschrijf die duidelijk en leg uit welke levensvragen er speelden en welke antwoorden er eventueel op gegeven werden.
6. Vertel een door jou geziene film na, waarin mensen voor keuzes komen te staan. Welke keuzes konden ze maken, welke hebben ze gemaakt en wat vind jij van die keuzes. Minimaal anderhalf kantje.
7. Welke levenservaring heeft jou het afgelopen jaar sterk beïnvloed? Vertel het verhaal daarover. Een kantje.
8. Maak een stripverhaal die een levensbeschouwelijke inhoud heeft.
9. Zoek een foto, illustratie die jou iets doet, ontroert, boos maakt, etc. En vertel er je verhaal bij.
10. Maak een collage over 'kerstmis'.
11. Zoek de 'tien geboden' op en schrijf er je eigen tien geboden naast. Vertel waarom jij die juist belangrijk vindt.
12. Surf naar <http://www.ncrv.nl/spiritus> en doe de test die je er vindt. Schrijf de resultaten ervan duidelijk op en geef een reactie.
13. Maak een eigen Loesje poster.
14. Maak voor jezelf een wapenschild en eigen spreuk. Leg uit waarom je voor bepaalde beelden kiest.
15. Ga naar <http://www.nederlands.nl/nedemap/netgedichten/> en kies een thema, zoek uit de gedichten die je tegenkomt er twee uit, één heel dicht bij je eigen opvattingen over dat thema en één die er ver vandaan staat. Zet ze naast elkaar op een pagina.
16. Maak een foto die volgens jou een levensbeschouwelijke foto is. Leg uit wat er levensbeschouwelijk aan is.
17. Vertel het verhaal van een scheiding. Laat zien welke keuzes de betrokkenen moeten maken.
18. Ga op internet naar de volgende web adressen:
<http://www.dksr.nl/feestenkalender.christendom.10.htm>
<http://nl.wikipedia.org/wiki/Pasen> en schrijf een artikel over het paasfeest.
19. Ga op internet naar de volgende websiteadressen:
http://www.vanharte.nl/kal-kerst_achtergrond_kerstfeest.htm
<http://www.dksr.nl/feestenkalender.christendom.03.htm>
<http://woordenboek.solcon.nl> en schrijf een artikel over de achtergronden van Kerstmis.
20. Ga naar de volgende webadressen: <http://www.wijsneus.org/socrates.htm>
<http://nl.wikipedia.org/wiki/Socrates> en schrijf een artikel over de filosoof Socrates. Maak vooral duidelijk welke levensbeschouwelijke opvattingen hij er op na hield.
21. Ga naar http://www.teleacnot.nl/sites/bruggen_bouwen/ en klik op 'geboorte'. Ontwerp een eigen geboortekaartje, zoek vervolgens de betekenis van je naam en ten derde zoek je je eigen horoscoop (karakter).